
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

The Attitude of High School Students Towards Geography Course

---

Yrd.Doç.Dr. Mete ALIM*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, orta öğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Araştırmada, Erzurum'daki liselerde öğrenim gören 300 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak Güven ve Uzman (2006) tarafından geliştirilen ve 39 maddeden oluşan tutum ölçeği kullanılmış ve veriler belli değişkenlere göre SPSS'de analiz edilmiştir. Bulgulara göre, öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları orta düzeyde olup, cinsiyet ve okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, orta öğretim, tutum, cinsiyet farklılığı, okul türü.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the attitudes of high school students towards Geography course. A total of 300 students from high schools in Erzurum were included in the research. The attitude scale questionnaire developed by Güven and Uzman and including 39 items has been used to collect data were and the data were analyzed in SPSS according to certain variables. The findings showed that the students attitude to geography was fairly good. In addition, it was found that there was not a significant difference in terms of gender and school type.

Key words: Geography, high school, attitude, gender differences, school type.

---

* Atatürk Üniv., Kâzım Karabekir Eğitim Fak., Coğrafya Eğitimi A.B.D., Erzurum.
metealim@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Batıda, bir çok alanda yararlanılan coğrafi bilgi ve coğrafyacılar, ülkemizde hak ettikleri değeri hiçbir dönemde görmemişlerdir. Coğrafyanın amacı ve önemi bir türlü doğru şekilde anlaşılamamıştır. Bu köklü sorunu Doğanay (1989:8) “Coğrafya ülkemizde bazı çevrelerin (ki bunlar arasında aydınlarımız ve bazı devlet adamlarımız da vardır) sandığı gibi dağ, ırmak, dere, şehir... adı öğreten bir bilim değildir, olamaz da. Çünkü Strabon’un coğrafi bakış açısında bile bu kadar basit bir ampirik yaklaşım göremeyiz” sözleriyle dile getirmektedir. Ne yazık ki, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirecek, doğal, beşeri ve ekonomik olayların yeryüzündeki dağılıklarının sonucunda meydana gelmiş değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratacak, doğayı sevdirecek koruma alışkanlığı kazandıracak, milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu gösterecek; harita, resim, grafik ve diyagramları yorumlamayı öğretecek coğrafya ilmi ülkemizde yıllardan beri ihmal edilmiştir (Alım, 2003:1).

Ülkemizde coğrafya ilminin önemi yeterince anlaşılamadığından, coğrafyacılar, sadece öğretmen olur gözü ile bakılmaktadır. Oysa, batılı ülkelerde yapıldığı gibi, coğrafyacılar bütün fiziki ve ekonomik planlama sahalarında, yetki ve görev verilmelidir (Doğanay-Zaman, 2002:21). İngiltere’de bölge ve kent plancılarının % 40’nın coğrafya öğrenimi görmüş olmaları, bu anlamda oldukça dikkat çekicidir (Fisher-Erol, 1981:207). Vatan sevgisinin kazandırılması ve geliştirilmesinde coğrafya, tarih kadar önemlidir. Kabul edilmelidir ki, milli değerlerimizin oluşması milletin varlığına, devamlılığına dolayısıyla ülkemizin varlığına bağlıdır. İşte bu milli ruh coğrafya derslerinde verilmelidir (Güngördü, 2002:66). Coğrafyanın hayatın bir parçası olduğu, coğrafi bilginin zaman ve mekân kısıtlaması olmadan kullanılabilmesinin vurgulanması coğrafya öğretiminin önemini ortaya koymaya yardımcı olabilir (Efe, 1997:141). Böylece, öğrencilerin de bu derse yönelik olumlu tutumlar geliştirebilmelerine katkı sağlanabilir.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar da bu bölümde incelenmeye çalışılmıştır. Alım ve Doğanay (2002) öğrenci profilleri ile akademik başarılarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, öğrencilerin coğrafyaya karşı olumlu bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Lannes ve diğ. (2002) çalışmalarında, coğrafyaya yönelik ilgilerde cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı şeklinde bulgulara ulaşmışlardır. Demirkaya ve Arıbaş (2004), Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin coğrafya derslerine yönelik tutumlarını ortaya koymaya çalıştıkları araştırmalarında, cinsiyete göre farklılaşmayan öğrenci tutumlarının, genel olarak olumlu olduğu yönünde bulgulara ulaşmışlardır. Pınar ve Meydan (2005) araştırmalarında, sınıf öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğunun coğrafya derslerine yönelik olumlu tutum içerinde oldukları ve bunda dersi yürüten hocaların etkilerinin önemli olduğu yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Özgen ve Çelik (2006) çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutum değişkenlerinin kümelenme eğilimlerini belirlemeye çalışmışlardır. Güven ve Uzman (2006) çalışmaları

ile, orta öğretim öğrencileri için coğrafya dersi tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Cin (2007), sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeylerini ortaya koydukları araştırmalarında, adayların ilgi düzeylerinin düşük olduğu ve cinsiyete göre farklılaşmadığı yönünde bulgulara ulaşmışlardır. Zaman ve Coşkun (2007) ise, çalışmalarında ortaöğretim öğrencilerinin coğrafyaya yönelik tutumlarının olumlu olduğunu, ancak bazı değişkenlere göre farklılıklar gösterdiğini belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalarla, genel olarak öğrencilerin coğrafya derslerine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve gerekliliğine inandıkları ortaya konsa da, coğrafya, öğrenciler arasında genel olarak zor ve karmaşık bir ders olarak ifade edilmektedir. Öğrencilerin olumlu tutum geliştirdikleri derslere daha fazla ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Bunun için, öğrenci tutumlarının ortaya konmaya çalışıldığı bu tür çalışmalardan elde edilen sonuçların değerlendirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması faydalı olabilir.

AMAÇ

Araştırmanın amacı, orta öğretim öğrencilerinin coğrafya derslerine yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Buna ek olarak, aşağıdaki sorulara da cevap aranmıştır.

1. Orta öğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
2. Orta öğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini Erzurum'daki Orta öğretim kurumları oluşturmaktadır. Ancak, bu okullardan Meslek lisesi sınıfındaki Kız Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi; Anadolu Lisesi sınıfındaki, Anadolu Lisesi ve Erzurum Anadolu Lisesi ile Düz liseler olan, Ziya Gökalp Lisesi ve Hilal Kent Liselerinden seçilen toplam 300 öğrenci örneklem grubuna alınmıştır. Veri toplamak üzere, Güven ve Uzman (2006) tarafından hazırlanan, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış, 39 maddeden oluşan tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler ise SPSS'de analiz edilmiştir. Analizlerde aritmetik ortalama, t testi ve Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tablolastırılarak, yorumlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları, 3 değerine göre ortaya konmaya çalışılmıştır (5 li likert tipi ölçek kullanıldığı için). Buna göre, 3 değerinin altında olan ortalamalar (1-2) tutumların düşük, bu değer üzerinde olan ortalamalar (4-5) ise tutumların yüksek olduğunu ifade ederken, 3 değeri tutumların orta derecede olduğuna işaret etmektedir.

Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları

Tablo 1 . Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik ilgi düzeyleri

M.No	Madde	Ort.
İlgi Düzeyinin Yüksek Olduğu Maddeler		
3	Coğrafya dersi genel kültürümü artırıyor.	4.03
12	Coğrafya dersini yaşayarak-görerek öğrenmek isterim.	4.42
16	Coğrafya dersi güncel bilgileri içerdiğinde hoşuma gidiyor.	4.04
18	Coğrafya derslerinde daha çok şey öğrenmek isterim.	4.05
20	Coğrafya dersinin eğlenceli hale gelmesini istiyorum.	4.01
23	Coğrafya dersini derse ilgi duyanlarla işlemek istiyorum.	4.04
26	Coğrafya dersinde ülkemi ve dünyamızı tanıma fırsatı bulduğum için mutlu olurum.	4.21
27	Coğrafya öğretmenimin konuları işlerken istekli olması dersin zevkli geçmesini sağlar.	4.40
29	Coğrafya öğretmenimin arkadaşça tavırları beni derse çekiyor.	4.08
37	Coğrafya dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşmak hoşuma gidiyor.	4.06
38	Coğrafya dersinde öğrendiğim bilgileri günlük yaşamda kullanmam beni coğrafyayla ilgili yeni şeyler öğrenmeye isteklendiriyor.	4.13
İlgi Düzeyinin Orta Düzeyde Olduğu Maddeler		
5	Coğrafya derslerini diğer derslere göre daha zevkli buluyorum.	3.31
9	Coğrafya dersi kitaplarını yeterli bulmuyorum.	3.21
14	Coğrafya herkes için gerekli ve önemli bir derstir.	3.95
15	Coğrafya dersi merakımı gideriyor.	3.83
21	Coğrafya dersini yaşadığım çevre konusunda beni bilgilendirdiği için seviyorum.	3.96
22	Coğrafya dersini doğa olayları hakkında bilgi verdiği için seviyorum.	3.98
24	Coğrafya dersinin yararlı olduğuna inandığım için seviyorum.	3.97
28	Coğrafya dersinde harita çizmek hoşuma gidiyor.	3.04
30	Coğrafya dersini kabiliyetim olduğu için seviyorum.	3.42
31	Coğrafya dersini çalışmaktan büyük bir zevk duyuyorum.	3.36
36	Coğrafya dersini kolay ve anlaşılır bir ders olduğu için seviyorum.	3.68
39	Coğrafya dersinin olduğu günü sabırsızlıkla bekliyorum.	3.25
İlgi Düzeyinin Düşük Olduğu Maddeler		
1	Coğrafya dersini sıkıcı buluyorum.	2.05
2	Çalışsam da coğrafya dersinden düşük notlar alıyorum.	2.34
4	Coğrafya dersinde öğretmenimizin sürekli eleştirmesi beni dersten soğutuyor.	1.99
6	Coğrafya dersine karşı ilgi duymuyorum.	2.16
7	Coğrafya dersini ezber olduğu için sevmiyorum.	2.37
8	Coğrafya dersi öğretmenimin yetersiz oluşu beni dersten soğutuyor.	1.92
10	Coğrafya dersi konularını anlamakta güçlük çekiyorum.	2.06
11	Coğrafya dersi konularını çabuk unuttuğum için çalışmak içimden gelmiyor.	2.50
13	Coğrafya dersine çalışmak zorunda olduğum için çalışıyorum.	2.57
17	Coğrafya dersinin işlenişi hoşuma gitmiyor.	2.25
19	Coğrafya dersine harcadığımız zamanda başka şeyler yapmak isterim.	2.35
25	Coğrafya dersi için kullandığımız defteri sevmiyorum.	2.54
32	Coğrafya dersinde işlediğimiz konuları yeterli bulmuyorum.	2.58

33	Coğrafya dersini anlamsız ve gereksiz buluyorum.	1.83
34	Coğrafya dersi benim için öncelikli dersler arasında yer almıyor.	2.50
35	Coğrafya dersinin olduğu gün okula gitmek içinden gelmiyor.	1.94

Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına karşı ilgilerini ortaya koymak üzere hazırlanan maddeler analiz edilmiş ve Tablo 1’de ayrıntılı olarak incelenmiştir. Öğrencilerin görüşleri ortalamaları maddeler arasında farklılıklar göstermektedir. Ölçekte bulunan toplam 39 maddenin on altısında öğrenci tutumlarının *düşük*, on ikisinde *orta* ve on birinde de *yüksek* düzeyde gerçekleştiği söylenebilir. Elde edilen verilere göre, öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları ise, genel olarak *orta düzeydedir* ($\bar{X} = 3.18$).

Örnekleme katılan öğrencilerin en yüksek düzeyde görüş belirttikleri “Coğrafya dersini yaşayarak-görerek öğrenmek isterim” ifadesinin ortalaması $\bar{X} = 4.42$ olmuştur. En yüksek puanların verildiği maddenin dağılımı ise şöyle olmuştur: Öğrencilerin % 63.3’ü *Tamamen Katılıyorum*, % 26’sı *Katılıyorum*, % 4.3’ü *Kararsızım*, % 4’ü *Hiç katılmıyorum* ve % 2.3’ü ise *Katılmıyorum* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin coğrafya derslerini daha fazla görerek- yaşayarak öğrenmek istedikleri görülmektedir. Doğrusunun da bu olduğu kabul görse de, uygulanmasına etki eden çok sayıda faktör olduğu gerçeği de göz ardı edilememektedir.

Öğrencilerin en düşük düzeyde katıldıkları “Coğrafya dersini anlamsız ve gereksiz buluyorum” ifadesinin ortalaması ise $\bar{X} = 1.83$ olarak görülmektedir. Örnekleme katılan orta öğretim öğrencilerinin görüşleri dağılımı ise, % 52.7 *Hiç katılmıyorum*, % 26.3 *Katılmıyorum*, % 11.7 *Kararsızım*, % 3.7 *Kararsızım* ve % 5.7 *Tamamen Katılmıyorum* şeklinde olmuştur. Görüldüğü gibi, öğrencilerin genel olarak tutumları *orta düzeyde* gerçekleşse de, coğrafya dersine karşı olumsuz bir tutum içinde olmadıkları söylenebilir.

Tablo 2. Lise öğrencilerinin Coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SK	t	p
Kız	159	3.1784	0.27849	-0.653	0.514
Erkek	141	3.2019	0.34431		Anlamsız

Örnekleme katılan öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile ortaya konmaya çalışılmıştır (Tablo 2). Buna göre, öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgularla ortaya konmuştur ($p=0.514>0.05$). Bu bulgu, Demirkaya-Arıbaş (2004), Cin (2007) ve Zaman-Coşkun (2007)’nin bulguları ile de paraleldir.

Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları

Örnekleme katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre, coğrafya dersine yönelik tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığı ise Tek Yönlü Varyans analizi ile incelenmiştir (Tablo 3). Buna göre, Zaman ve Coşkun (2007)'un araştırmalarındaki bulgulara da paralel olarak, öğrencilerin tutumları ile öğrenim gördükleri okul türleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.645>0.05$). Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarının, öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 3. Lise öğrencilerinin Coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği puanlarının Okul türüne göre ANOVA sonuçları

	Duyarlılık	N	$\bar{X}$	SK	
	Meslek Lisesi	89	3.1896	0.30091	
	Düz Lise	112	3.1783	0.23005	
	Anadolu Lisesi	99	3.1997	0.39148	
	Toplam	300	3.1887	0.31082	
Varyans Analizi Değerleri	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	0.24	2	0.012	0.124	P=0.884
Gruplar İçi	28.862	297	0.097		
Toplam Kareler	28.886	299			
					Anlamsız

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri, Orta öğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğudur. Öğrencilerin derse ilgileri ve başarıları açısından bu, olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü beklenen, öğrencilerin daha olumlu bir tutum sergilemeleri yönündedir. Dersin amacına ulaşması için, öğrencilerin o derse olumlu bir tutum geliştirmeleri önemlidir. Bunun için öncelikle, öğretmenlerin coğrafyanın gereği ve önemini öğrencilere kavratarak işe başlamaları gerekmektedir. Öğreneceklerinin nasıl ve nerelerde işlerine yarayacağını ve öneminin farkına varan öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlar geliştirmeleri beklenebilir. Ayrıca coğrafya dersleri, görsel öğretim araçları ile desteklenerek, çeşitli öğretim yöntem ve stratejileri kullanılarak da çekici hale getirilebilir. Maalesef derslerin ÖSS'daki ağırlıkları da öğrenci tutumlarını etkileyebilmektedir. Bu anlamda coğrafya derslerinin bazı derslere oranla dezavantajlı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonuçlarından biri de, örnekleme katılan öğrencilerin tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılamamasıdır. Bu bulgu, daha önce yapılan bazı çalışmalarla da paralellik göstermektedir. Kız ve erkek öğrencilerin coğrafya dersine

yönelik benzer tutumlar geliştirdikleri söylenebilir. Alınabilecek önlemlerde cinsiyet farklılığının dikkate alınmasının önemli olmayacağı söylenebilir.

Son olarak, öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre de, coğrafya dersine yönelik tutumlarının önemli farklılıklar göstermemesi araştırmada ulaşılan bir başka sonuçtur. Öğrenim görülen okul türleri arasında farklılık olmaması coğrafya eğitimi açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- ALIM, M.,-DOĞANAY, S., 2002,** Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı I. Sınıf Öğrencilerinin Profilleri ile Akademik Başarılarının Karşılaştırılması. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:7, Çizgi Kitabevi, Konya.
- ALIM, M., 2003,** Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- CİN, M., 2007,** Sınıf Öğretmeni Adaylarının Coğrafya Dersine Olan İlgi Düzeyleri ve Cinsiyet Farklılıkları. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:18, Çizgi Kitabevi, Konya.
- DEMİRKAYA, H.,-ARIBAŞ, K., 2004,** Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. Selçuk Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (e-dergi), Sayı:12, Konya.
- DOĞANAY, H., 1989,** Coğrafya ve Liselerde Coğrafya Öğretimi. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, s.7-25, Ankara.
- DOĞANAY, H., ZAMAN, S., 2002,** Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Hedefler, İlkeler, Stratejiler ve Amaçlar. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 8, s:7-26, Konya.
- EFE, R., 1997,** Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metot ve Teknikler. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s.135-149, İstanbul.
- FISHER, W. B.,-EROL, O., 1981,** Coğrafyada Bugünkü Gelişmeler. Ankara Üniv., DTCF, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:10, s:207, Ankara.
- GÜNGÖRDÜ, E., 2002,** Coğrafyada Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve uygulamalar. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- GÜVEN, B.,-UZMAN, E., 2006,** Orta Öğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:14, No:2, Kastamonu.
- LANNES, D.,-RUMJANEK, V.M.,-VELLOSO, A.,-MEİS L., 2002,** Brazilian Schools: Comparing Students' Interests with What is Being Taught. Educational Research, 44 (2).
- ÖZGEN., N.,-ÇELİK., H.C., 2006,** Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutum Değişkenlerinin Kümeleme Analizi İle İncelenmesi. TUİK 15. İstatistik Araştırma Sempozyumu, Ankara.

Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları

PINAR, A.,-MEYDAN, A., 2005, Sınıf öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin Coğrafya Dersine Karşı Tutumları. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:19, Konya.

ZAMAN, S.,-COŞKUN, O., 2007, Orta Öğretim Öğrencilerinin Coğrafya Derslerine Karşı Tutumları Üzerine Bir Araştırma:Erzurum Örneği. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:17, Çizgi Kitabevi, Konya.